

تأثیر عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ایران بر صورت‌بندی باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا.ایران

مرتضی عزیزخانی^۱

چکیده

پژوهش حاضر، با هدف تبیین تأثیر عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی بر باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا.ایران انجام شده است. نوع پژوهش، توصیفی و موردی زمینه‌ای است و برای جمع‌آوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی و ابزارهای اسناد و مدارک، مصاحبه با صاحب‌نظران و پرسشنامه استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه این تحقیق ارتش ج.ا.ایران و جامعه آماری آن، صاحب‌نظران و متخصصان حوزه فرهنگی و مدیریتی در ارتش ج.ا.ایران است. تعداد جامعه آماری ۲۵۰ نفر برآورد شد و تعداد جامعه نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۵۰ نفر تعیین شد. روایی پرسشنامه به روش صوری و با تأیید متخصصان و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرون‌باخ (۰/۸۷۲) تأیید شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی به روش تحلیل محتوا و در بخش کمی با آمارهای استنباطی انجام شد. یافته‌ها و نتایج نشان داد که عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی با تقویت انگیزه دینی کارکنان، موجب تقویت ایمان و اعتقادات دینی-اسلامی شده و بر باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا.ایران تأثیرگذار است.

واژه‌های کلیدی:

باورهای دفاعی، عملکرد سازمانی، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش.

مقدمه

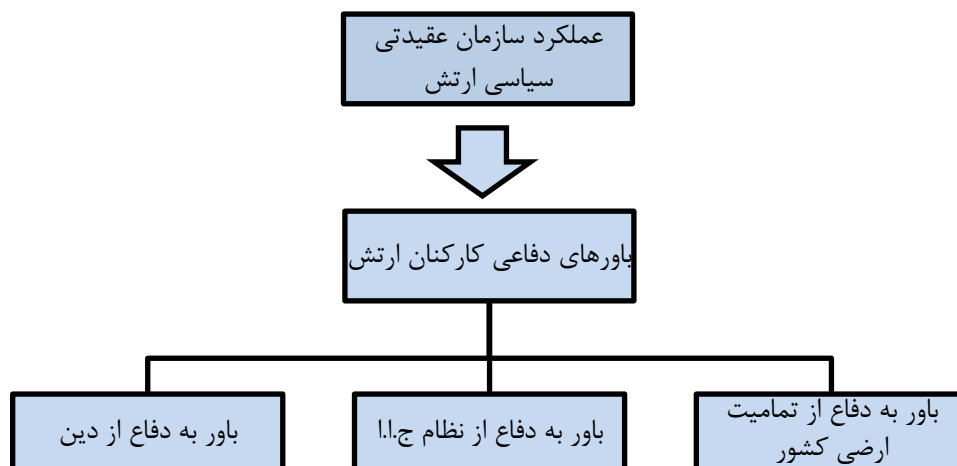
باورهای دفاعی یکی از ابعاد فرهنگ دفاعی است (الوندی، ۱۳۹۵: ۳۵) و از گذشته‌های دور مورد توجه بشر بوده و علاوه بر تأثیر زیادی که بر رفتار انسان‌ها دارد، زمینه‌ساز ارتقاء دفاع در هر جامعه است. باورهای دفاعی از موجودیت و هویت ملت‌ها صیانت نموده و آنان را در مقابل حوادث، رقابت‌ها و تهدیدات حفظ و ماندگار می‌نماید. باورهای دفاعی یک فهم وسیع‌تری از دفاع را در لایه‌های مختلف فکری و فرهنگی جامعه جریان داده و ضامن هویت و پایداری آن در طول تاریخ بوده و اندیشه‌ها، باورها و مرزوبوم اعتقادی و سرزمینی آنان را در برابر نظام سلطه حفظ می‌نماید. انسان‌هایی که در نظام‌های اجتماعی کوچک و بزرگ زندگی می‌کنند، باورها، اعتقادات، ارزش‌ها، سنت‌ها و هنجارهای مشترکی دارند که در مجموع، فرهنگ آن نظام اجتماعی را تشکیل می‌دهد. قوت یا ضعف هر نظام، به میزان ژرفا و همبستگی آن با پدیده‌های یادشده، بستگی دارد و هراندازه که فرهنگ نظام اجتماعی، نیرومندتر باشد، تغییر و تحول در آن دشوارتر است. سازمان‌ها نیز به‌عنوان نظامی اجتماعی، برحسب اهداف و مأموریت، فناوری، ساختار سازمانی و روش‌های اجرایی خود و به‌طور کلی عواملی از این دست، فرهنگ‌هایی متفاوت دارند. همچنین امروزه عملکرد در سازمان‌ها مورد توجه زیاد مدیران بوده و مدیران و رهبران سازمان‌ها در پی ارتقاء و بهبود عملکرد سازمان‌های خویش می‌باشند، به‌گونه‌ای که برخی آن را به‌عنوان هدف نهایی و غایی مدیران در نظر می‌گیرند، زیرا عاملی مهم در بهبود عملکرد انفرادی کارکنان است و بهبود عملکرد کارکنان احتمال دستیابی به هدف را افزایش و عملکرد کلی سازمان را بهبود می‌بخشد؛ بنابراین، آگاهی و اشراف مسئولین بر تأثیرپذیری و ارتقاء ارزش‌های حاکم بر سازمان‌های تحت سرپرستی و همکاری از عملکرد سازمانی خود اقدامی هوشمندانه و از عوامل موفقیت و دستیابی به اهداف مورد نظر مدیران عالی سازمان است. همچنین، با تأثیرگذاری و تشبیت ارزش‌های حاکم بر مجموعه تحت سرپرستی، اطمینان حاصل می‌گردد که آنان تحت تأثیر ارزش‌های باطل و انحرافی قرار نخواهند گرفت.

باورهای دفاعی روحیه مسئولیت‌پذیری و افزایش انگیزه خدمت را در کارکنان افزایش می‌دهد و همچنین موجب تقویت انگیزه دینی کارکنان شده و به‌موجب تقویت ایمان و اعتقادات دینی - اسلامی، عامل تقویت‌کننده آمادگی و ایجاد روحیه سلحشوری و شهادت‌طلبی در کارکنان ارتش می‌گردد و به‌تبع آن منجر به بهبود کمی و کیفی عملکرد آنان در انجام مأموریت‌ها و شرح وظایف سازمانی و ارتقاء توان رزمی ارتش می‌گردد. فرماندهان و مدیران از نقش فزاینده و تأثیرگذار باورهای دفاعی بر ابعاد و سطوح تصمیم‌گیری مطلع می‌گردند و امکان برنامه‌ریزی و

تصمیم‌گیری بر اثربخشی نیروها و ارتقاء توان دفاعی کشور میسر می‌گردد. از سوی دیگر بی‌تفاوتی و کم‌توجهی به تأثیر باورهای دفاعی بر ارتقای توان رزمی ارتش، موجب تضعیف روحیه معنوی و باورهای دینی کارکنان شده و ضمن اینکه آثار زبان‌بار فرهنگی داشته، مانع ارتقاء و بهبود توان رزمی ارتش می‌گردد. تضعیف و تقلیل توان دفاعی ارتش در توان دفاعی کشور تأثیرگذار بوده و نسبت به تهدیدات و حملات احتمالی دشمن آسیب‌پذیر می‌گردد؛ بنابراین؛ در صورت عدم انجام این تحقیق و تحقیقات مشابه تأثیر عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی بر صورت‌بندی باورهای دفاعی کارکنان ارتش ناشناخته و مغفول واقع می‌شود و در این صورت عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی مورد توجه کافی قرار نمی‌گیرد و در نهایت به تأثیر باورهای دفاعی کارکنان بر تقویت ارتش که ارتقای توانمندی ارتش و توان دفاعی نظامی کشور است لطمه وارد می‌شود از این رو انجام این پژوهش ضرورت دارد.

سازمان عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران یکی از سازمان‌های مهم در کشور است که با برعهده داشتن مأموریت‌های مهم، زمینه ارتقای توان دفاعی نظامی کشور را فراهم می‌آورد. بدون تردید عملکرد سازمانی کارکنان سازمان عقیدتی سیاسی ارتش از اهمیت زیادی برخوردار بوده و بر عوامل مختلف تأثیرگذار است. با توجه به اهمیت موضوع عملکرد در سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، این تحقیق شکل گرفته است و به تأثیر آن بر صورت‌بندی باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا.ایران پرداخته است. مسئله اصلی تحقیق این است که عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ایران چه تأثیری بر صورت‌بندی باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا.ایران (با توجه به مؤلفه‌های باور به دفاع از دین اسلام، باور به دفاع از نظام ج.ا.ایران و باور به دفاع از تمامیت ارضی کشور) دارد.

فرضیه مطروحه در این پژوهش عبارت است از اینکه بین عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ایران و صورت‌بندی باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا.ایران رابطه معنادار وجود دارد و عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ا. بر صورت‌بندی باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا.ایران تأثیر مثبت دارد.

شکل (۱) مدل مفهومی متغیرها

مبانی نظری پژوهش

مفهوم دفاع^۱

دفاع از ریشه دَفَع و به معنای از کسی حمایت کردن، بدی و آزاری را از خود یا دیگری دور کردن، وطن و ناموس و حقوق خود را از دستبرد دشمن حفظ کردن است (عمید، ۱۳۸۹: ۵۲۸). دفاع در انسان امری ذاتی، فطری و عقلانی است و هر انسانی حق دارد در مواقع احساس خطر به دفاع از جان، مال، ناموس، سرزمین و اعتقادات خود بپردازد. بنابراین دفاع به مجموعه اقداماتی گفته می‌شود که انسان برای حفظ و حراست از حیات، اعتقادات، سرزمین و... خود در برابر خطراتی که او را تهدید می‌کند، انجام می‌دهد. دفاع یکی از استعدادهایی است که به صورت غریزی در تمام موجودات زنده به‌عنوان واکنشی طبیعی برای محافظت از جان و حیات صورت می‌گیرد؛ اما در انسان مؤمن، علاوه بر یک عکس‌العمل فطری برای حفظ جان، عمل و اقدامی هوشمندانه و مبتنی بر عقل و منطق است که در عرصه دین، رنگ و بوی عبادت و جهاد به خود می‌گیرد. بر همین اساس، خداوند در آیاتی از قرآن کریم به کسانی که مورد ظلم و تعدی متجاوزان قرار گرفته‌اند، اجازه دفاع داده است. از جمله اینکه خداوند می‌فرماید: «به کسانی که

1. Defense

جنگ بر آن‌ها تحمیل شده، اجازه (دفاع و جهاد) داده شده است؛ زیرا مورد ظلم قرار گرفته‌اند و البته خدا بر یاری‌دادنشان تواناست» (سوره حج، آیه ۳۴).

مفهوم اعتقاد

اعتقاد^۱ در لغت به معنای «چیزی را باور داشتن؛ به‌درستی چیزی ایمان داشتن؛ عقیده؛ رأی؛ نظر» بیان شده است (عمید، ۱۳۶۳: ۱۳۴) و همچنین به معنای سخت و محکم شدن و ثابت و استوار ماندن است، اما در اصطلاح اعتقاد در دو معنای اعم و اخص استفاده شده است. اعتقاد در معنای اخص همان تصدیق است که یکی از اقسام علم بوده و بر همین اساس جهل مرکب و ظن و تقلید از آن خارج خواهد بود؛ اما معنای اعم شامل ظن و جهل مرکب و تقلید نیز می‌شود (کمالی‌نیا، ۱۳۹۲: ۱۴۳). اعتقاد به هر باوری اعم از صادق و موجه و غیر آن گفته می‌شود. اعتقاد صرف پذیرش ذهنی و تسلیم ذهنی است هرچند دربردارنده تسلیم قلبی نباشد و ملازم عمل نیست. اعتقادات مربوط به بعد عقلی انسان است. اعتقادات یک فرد در مقام فکر و اندیشه و نظر تجلی پیدا می‌کند. مادامی که فکر و اندیشه و استدلال‌های عقلانی و عقلایی در قالب تصورات و تصدیقات و براهین عقلی باقی بماند و به دل و قلب انسان رسوخ نکند و تبدیل به باور قلبی نگردد مقام عمل و رفتار می‌تواند از آن منفک گردد ولی اگر براهین عقلی به باور قلبی و ایمان تبدیل گردد، عمل و سلوک رفتاری متناسب با آن، همراه و غیرقابل تفکیک از مباحث نظری خواهد آمد.

مفهوم عملکرد

تعریف‌های متعدد و گوناگونی از عملکرد ارائه شده است. به اعتقاد شرمهورن و همکارانش^۲ عملکرد به کیفیت و مقدار موفقیت‌های کار فردی یا گروهی اشاره دارد. آرمسترانگ^۳ عملکرد را یک استراتژی می‌داند که مبتنی بر تجزیه و تحلیل عوامل اساسی موفقیت و سطوح عملکرد حاصله بر پایه آن عوامل است (بزاز جزایری، ۱۳۸۷: ۱۷). معروف‌ترین تعریف عملکرد توسط نیلی و همکاران^۴ (۲۰۰۲) ارائه شده است: «فرایند تبیین کیفیت اثربخشی و کارایی اقدامات گذشته». مطابق این تعریف، عملکرد به دو جزء تقسیم شود: (۱) کارایی که توصیف‌کننده‌ی

-
1. Belief
  2. Sharmehorn et al
  3. Armstrong
  4. Neiley et al

چگونگی استفاده سازمان از منابع در تولید خدمات یا محصولات است، یعنی رابطه بین ترکیب واقعی و مطلوب دروندادها برای تولید بروندادهای معین؛ و ۲) اثربخشی که توصیف‌کننده‌ی درجه‌ی نیل به اهداف سازمانی است (مسعودی‌پور و مصلح، ۱۳۹۶: ۱۰۹). این اهداف معمولاً در قالب مناسبت (درجه‌ی انطباق بروندادها با نیازهای مشتریان)، در دسترس بودن (جنبه‌هایی نظیر فراوانی، ارائه در میان گروه‌های اولویت‌دار و فاصله‌ی فیزیکی) و کیفیت (درجه‌ی تحقق استانداردهای موردنیاز) تبیین می‌شوند (رهنورد، ۱۳۸۷: ۷۹). در ضمن همان‌طور که خود نیلی نیز اشاره می‌کند، ارزش‌آفرینی برای ذینفعان در موفقیت سازمانی نقش کلیدی دارد. بی‌شک، مدیران نیاز دارند بدانند ذینفعان کلیدی سازمان آن‌ها را چگونه ادراک می‌کنند و تصریح این امر در تعریف عملکرد، سازمان‌ها را به سنجش ادراک ذینفعان ترغیب می‌کند (جعفری سنگری و همکاران، ۱۳۹۳: ۹۸). عملکرد، مفهومی هنجاری است؛ بنابراین، تعجب‌آور نیست که عملکرد غالباً حول مفاهیم گسترده، مبهم و ارزش‌مدار؛ مانند پیشرفت، نوآوری، تغییر، خلاقیت، تعالی، موفقیت برنامه‌ای یا سازمانی، بهبود، رقابت‌پذیری و پاسخگویی نمایان می‌شود (موغلی و رزم‌آور، ۱۳۹۴: ۶).

مفهوم عملکرد سازمانی

عملکرد سازمانی عبارت است از تعیین درجه‌ی کیفیت و لیاقت کارکنان از لحاظ انجام وظایف محوله و قبول مسئولیت‌ها در سازمان که این ارزیابی به‌طور عینی و سامانمند انجام گیرد. عملکرد سازمانی برآوری انتقادی و کاوشگرانه از فعالیت‌های مختلف یک سازمان است (موصول و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۶۲). نوع نگرش کارکنان نسبت به موضوعات مختلف سازمانی، به‌خصوص نسبت به شغل و حرفه‌ای که انجام می‌دهند، نقش مهمی در افزایش انگیزش آن‌ها داشته و باعث می‌شود که وظایف محوله را به نحو احسن انجام دهند که این امر به‌نوبه خود منجر به افزایش اثربخشی و کارایی سازمان می‌شود. مهم‌ترین مسئله در هر سازمان عملکرد آن بوده به‌طوری‌که عملکرد خوب، بهره‌وری سازمان‌ها را افزایش داده و باعث بهبود اقتصاد آن جامعه می‌شود. عملکرد سازمانی شاخصی است که چگونگی تحقق اهداف یک سازمان یا مؤسسه را اندازه‌گیری می‌کند. عملکرد سازمان بستگی به توانایی کارکنان دارد و سازمانی که از منابع انسانی توانمند برخوردار باشد، قطعاً با توجه به سهم مهم و عظیم منابع انسانی در بهره‌وری سازمانی، از عملکرد متفاوتی برخوردار خواهد بود (بخشی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳-۴).

باورهای دفاعی

باورهای دفاعی از واژه‌هایی است که اخیراً مورد توجه محققان، پژوهش‌گران و اندیشمندان قرار گرفته است و تاکنون هیچ‌گونه تعریفی از باورهای دفاعی نشده و در این زمینه تحقیقاتی صورت نگرفته است. در جهان‌بینی اسلامی و دین اسلام، اصول اعتقادات یکی از پایه‌های اصلی دین‌داری است که هر فرد تنها با داشتن آن مجموعه اعتقادات، مسلمان نامیده می‌شود. این اصول باید با دلایل علمی و عقلی توسط افراد پذیرفته شود و بدون دلیل نمی‌توان این اصول را از دیگران یا حتی بدون دلیل از فقها و مجتهدین تقلید نمود. (امام خمینی، ۱۳۵۸: ۲) در اصول اعتقادات اسلامی که مبنای فرهنگ دفاعی است توحید به‌عنوان اولین اصل مطرح است. داشتن التزام عملی به این اصل متناسب با جهان‌بینی اسلامی است که محور و اساس همه رفتارها و کردارهای افراد است (الوندی، ۱۳۹۵: ۱۴). علاوه بر توحید، ولایت و رهبری الهی و اطاعت از او که از سوی خداوند متعال انتخاب شده دومین اصل اعتقادی است. ولایت و رهبری الهی دو اصل از اصول اعتقادی شیعه؛ یعنی نبوت و امامت را پوشش می‌دهد. همچنین دستیابی به منابع اسلامی در دفاع و استخراج و استنباط وظیفه و حدود الهی و شرعی احکام اسلامی، تنها باید از مسیر اجتهاد و فقه در دین و منابع دینی و پیروی از اصول و مبانی فقهی اسلامی انجام می‌شود که این مبانی و اصول، توسط فقها و مجتهدین جامع‌الشرایط در زمان غیبت حضرت ولی‌عصر (عجل‌الله)، استخراج می‌شود. فقهایی که اگر دارای شرایط و صلاحیت‌هایی باشند، بنا به توصیه حضرت امام حسن عسگری (علیه‌السلام) پیروی از آنها واجب است (طبرسی، ۱۳۹۲: ۲۶۴ - ۲۶۳؛ حر عاملی، ۱۳۸۶: ۹۴). این نیز یکی از اساسی‌ترین اصول و پایه‌های اعتقادی است که در قالب مفهوم ولایت‌فقیه در جهان اسلام شناخته شده و امام خمینی به‌عنوان یکی از احیاگران این سنت در زمان حاضر است و به‌عنوان یکی از اصول خدشه‌ناپذیر استمرار حرکت انبیا و ائمه معصومین سلام‌الله‌علیهم اجمعین تلقی می‌شود. منبع اصلی اعتقادات، قرآن و علوم قرآنی و اسلامی، سنت و عترت است. اعتقادات با استناد به این منابع که در حقیقت منابع بالادستی دینی در فرهنگ‌سازی و استقرار آن است قابل جستجو است؛ بنابراین، اعتقادات در سایه تمسک به این منابع و مکمل یکدیگر دانستن آنها قابل تحقق است. مکلف برای انجام فرمان خدا به فروع دین مطابق وظیفه عمل می‌کند و این کار را با توکل و اتکال به خدا انجام می‌دهد. نتیجه انجام آن وظیفه که با شناخت کامل و اختیار و مبتنی بر احکام و دستورات اسلامی و به‌قصد قربت انجام می‌دهد، در نفس عمل نهفته و تکلیف از عهده مکلف ساقط شده است. نتیجه بعدی و نتایج نهایی آن بر عهده تکلیف‌کننده یا شرع

مقدس اسلامی است. امام خمینی می‌فرماید: ما مکلف به عمل هستیم و مکلف به نتیجه نیستیم. این اعتقاد، قدرت روحی بسیار بالایی ایجاد نموده و ایستادگی در برابر ظالمان متجاوز را افزایش می‌دهد (الوندی، ۱۳۹۵: ۱۵).

درک این مسئله که انسان‌ها، ملت‌ها، نسل‌ها، کشورها می‌بایست برای حفظ دین، جامعه، آرمان‌ها و ارزش‌های ملی و مذهبی، حدود و ثغور و مرزهای جغرافیایی هرگونه خطری را شناسایی، دفع و منهدم نمایند، باورهای دفاعی آنان را رقم می‌زند. دفاع، نزاع و دفع در اصل راندن و دور کردن خطرات، تهدیدات و دشمنان و حفظ و حراست از متعلقات عقلانی انسانی است؛ بنابراین اعتقاد به بازداشتن و دور ساختن خطرات، بدی‌ها، شرور و دشمنان، از انسان، جامعه و دین در نهاد انسان‌ها قرار داده شده است و خداوند متعال نیز در آیات متعددی به دفاع و جهاد تأکید نموده است. دور کردن دشمن و خطر از نفوس یا افراد و آنچه به آن‌ها تعلق دارد از باورهای دفاعی ناشی می‌شود و دشمن را از ادامه تجاوز خود باز می‌دارد. باورهای دفاعی زمینه‌ساز دستیابی به آمادگی اعم از آمادگی علمی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی که یکی از مصادیق بارز آن آمادگی دفاعی و تسلیحات نظامی است در برابر شبهات دینی، حملات فکری و فرهنگی و آرای دشمن و دفاع از دین و جامعه است، بنابراین، کسب هرگونه آمادگی برای دفاع از ارزش‌های انقلاب اسلامی، دفاع از مرزهای جغرافیایی و تمامیت ارضی دارالاسلام، دفاع از استقلال و شرف ملت، دفع تجاوز دشمن، دفاع از مستضعفان و مظلومان، دفاع از منافع بین‌المللی جهان اسلام از باورهای دفاعی میهن اسلامی ایران است. باورهای دفاعی رفتارها را در برخورد با مسائل مختلف اجتماعی شکل داده و در تعیین سرنوشت سیاست‌ها و برنامه‌های دفاعی دولت‌ها تأثیرگذار است. مسئله دفاع فرهنگی و علمی از کیان اسلام و جلوگیری منطقی در پرتو انوار علم و دانش، از بدعت‌ها و گمراهی‌ها و انحرافات، دفاع از افرادی که قدرت دفاع از خود ندارند، به هر وسیله ممکن و به‌اندازه توان هر کس و به‌قدر امکان، بیانگر باورهای دفاعی است و توانایی‌های دفاعی و قدرت بازدارندگی هر کشوری را بازگو می‌نماید. بنابراین، باورهای دفاعی یعنی درک کردن، باور داشتن و ایمان داشتن به ایجاد توانمندی و داشتن توانایی دفاع و قدرت بازدارندگی و عملی نمودن آن به‌منظور حفظ و حراست از فرهنگ، اقتصاد، سیاست، جامعه، محیط جغرافیایی، دین و مذهب، ارزش‌های دینی و ملی هر کشور و حتی سایر هم‌کیشان که مظلوم و ضعیف واقع شده و قدرت دفاع ندارند.

باور به دفاع از دین اسلام

طرفداری و دفاع از هر آیین و مکتبی که انسان دارد امری طبیعی و عقلانی است و اساساً دفاع انسان از علایق وابستگی‌های خود، از نهاد و فطرت آدمی سرچشمه می‌گیرد؛ و چنانچه اگر انسانی در دفاع، نسبت به هتاکان و مغرضان بی‌تفاوت باشد، در نظر جامعه و اجتماع فردی مذموم و نابخرد معرفی می‌گردد. دفاع از کیش، آیین، وطن و ... وظیفه‌ای است که عقل و فطرت و طبیعت بشری بر روی دوش انسان می‌گذارد، همچنین یکی از وظایفی که هر دینی بر عهده متدینان خود می‌گذارد، دفاع از آن دین است که این وظیفه در اسلام به نحو مکرر با عنوان جهاد فی سبیل الله بیان شده است؛ چراکه دین اسلام دین فطرت و عقل است؛ بنابراین، شرع مقدس اسلام، عقل و فطرت این وظیفه را بر عهده مسلمین می‌گذارند. قرآن در دعوت مسلمانان به جهاد این‌چنین می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید چون خدا و پیامبر شما را به چیزی فراخواندند که به شما حیات می‌بخشد آنان را اجابت کنید» (سوره انفال، آیه ۲۴). در این آیه، جهاد و قتالی را که مؤمنین را بدان می‌خواند زنده کننده‌ی مؤمنین خوانده است و معنایش این است که قتال در راه خدا چه به‌عنوان دفاع از مسلمین و اسلام باشد (جهاد دفاعی) و چه قتال ابتدایی باشد در حقیقت دفاع از حق انسانیت است (طباطبائی، ۱۳۷۴: ۹۷). در جای دیگری می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوعٌ؛ خداوند کسانی را که در راه او در صف واحدی، صفی همچون بنیانی محکم و به‌هم‌پیوسته، جهاد می‌کنند، دوست می‌دارد» (سوره صف، آیه ۴).

یکی از وجوه دفاع از دین، دفاع در برابر حملات فکری و فرهنگی و آرای دشمن است؛ متدین باید در برابر نقشه‌های فرهنگی و آرای دشمن و در برابر شبهات دینی آنان بتواند چنان دفاعی از دین خود بنماید که معقول بودن دین‌داری خود را نشان دهد. این درست است که خداوند حی و قادر مطلق است و حقیقت دین و کامل‌ترین دین را توسط پیامبر خاتم (صلی‌الله) فرستاده است و اگرچه خداوند حضور دارد و اساس دین خود را حفظ می‌کند «إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ» (سوره حجر، آیه ۹). اما حفظ و نگهداری آن و همچنین استقرار ارزش‌های اسلامی و نفی آداب‌ورسوم جاهلی و تحقق فرامین و احکام و آداب‌ورسوم دینش، به تعهد و مسئولیت و انتخاب و فداکاری و جان‌فشانی مسلمانان مربوط می‌شود. قرآن درباره یاری و دفاع مؤمنان از خدا می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَثِّبْ أَقْدَامَكُمْ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اگر خدا را یاری کنید، شما را یاری می‌کند و

گام‌هایتان را استوار می‌دارد» (سوره محمد، آیه ۷). این آیات همچنان ادامه تشویق مؤمنان به پیکار با دشمنان است که تعبیر به یاری کردن خدا به‌وضوح به معنی یاری کردن آئین اوست، یاری کردن پیامبر او شریعت و تعلیمات او لذا در بعضی دیگر از آیات قرآن یاری کردن خدا و رسولش در کنار یکدیگر قرار داده شده است، در قرآن می‌خوانیم: «و یَنصرون الله و رسوله اولئک هم الصادقون» (سوره حشر، آیه ۸). با اینکه قدرت خداوند بی‌پایان است و قدرت مخلوقات در برابر او بسیار ناچیز، ولی باز تعبیر به یاری کردن خداوند می‌کند، تا اهمیت مسئله‌ی جهاد و دفاع از آیین حق را روشن سازد و تعبیری از این با عظمت‌تر برای این موضوع پیدا نمی‌شود (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰، ذیل آیه ۷ سوره محمد).

یکی دیگر از علّت‌ها این است که خداوند می‌خواهد تا بندگان خود را به این واسطه مورد امتحان قرار دهد و درجات و میزان ایمان هر یک را بسنجد. قرآن در این باره می‌فرماید: «أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَ يَعْلَمَ الصَّابِرِينَ؛ آیا می‌پندارید که به بهشت خواهید رفت و حال آنکه هنوز برای خدا معلوم نشده است که از میان شما چه کسانی جهاد می‌کنند و چه کسانی پایداری می‌ورزند» (سوره آل‌عمران، آیه ۱۴۲). (البته برای خدا معلوم هست، منظور آیه برای خود انسان است) بنابراین انسان مسئول دفاع از آرمان و عقیده خود و همچنین مسئول دفاع از اسلام و دین الهی است.

باور به دفاع از نظام ج.ا.ایران

مسئله دفاع در امور مختلف مانند دفاع جانی، مالی، ناموسی، عقیدتی، فرهنگی، نظامی و سیاسی از امور طبیعی و قطعی است که در همه شئون آفرینش و فرهنگ‌ها و ملت‌ها وجود دارد که اگر نباشد نظام جهان به هم می‌خورد و هرج‌ومرج همه‌جا را فرا خواهد گرفت. اعتقاد به حفظ نظام در واقع اعتقاد به نظام اسلامی است و از چنان ارزش و جایگاه بالایی برخوردار است که ملت غیور کشورمان خود و جوانانشان را بسیج و آماده دفاع و مقابله با دشمن بعثی نموده و در طول ۸ سال دفاع مقدس ایثارگرانه در برابر ایادی استکبار و ابرقدرت‌های جهان مقاومت و ایستادگی نمودند و در جهت حفظ قداست نظام جمهوری اسلامی ایران، مانع از سقوط و اشغال آن توسط رژیم بعث عراق که با پشتیبانی سایر کشورها پا در عرصه رزم گذاشته بود شدند. رهبر فرزانه انقلاب در تمام این مدت چراغ راه آنان بوده و با نشان دادن جهت و تعیین و تفهیم اولویت‌ها مسیر را نشان داده و می‌فرمود: حفظ نظام از اوجب واجبات یا موجب واجبات است؛ یعنی همه‌ی مسائل بعدی، فرع این مسئله است. این جهت را به ما نشان داد. ممکن است جناب عالی با رفیقت سر یک قضیه‌ای کوچک یا بزرگ اختلاف نظر داشته باشید اما در حفظ نظام،

هر دو به قدر هم مسئولید. آن‌هایی که نفهمیدند این حرف امام را، در یکجایی خطاهای فاحش کردند. امام، جهت را نشان می‌داد. این مرد بزرگ، این جووری حرکت می‌کرد (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳).

مقام معظم رهبری (مدظله) می‌فرماید: دشمن و نهادهای دشمن، بر اثر تجربه فهمیده‌اند که انسان، آسیب‌پذیر است. می‌گویند: «هر انسانی، قابل فاسدشدن است. هر کس باشد، می‌توان فاسدش کرد.» البته راست می‌گویند؛ با یک استثنا: «أَلَا الْمَتَّقِينَ». متقین را نمی‌توان فاسد کرد. بار سنگینِ حفظِ این امانتِ الهی که امانت پیغمبران است، بر دوش شماست. جمهوری اسلامی، امانت تاریخی انبیای عظام الهی است. این، بار خیلی سنگین و محموله پرارزشی است. این را شما باید حفظ کنید و این میسر نیست مگر با حفظ نفس. متاع دنیا، لذت خیر، پول، ثروت و تجمل دنیا - آن‌هم در حدودی که امثال من و شما ممکن است در زندگی خود داشته باشیم - خیلی کمتر و بی‌ارزش‌تر و حقیرتر از آن است که انسان به خاطر آن‌ها بنیه معنوی خود را ضعیف کند و حمل این بار را به خطر بیندازد. مراقب باشید و دشمن را ناکام کنید (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۷۳).

یک چالش بزرگی همواره بر سر راه حفظ هویت این نظام وجود داشته است؛ الآن هم وجود دارد، بعد از این هم خواهد بود. آن چالش عبارت است از چالش بین وفاداری و حفظ خطوط اصلی - یعنی اصول و مبانی نظام - از یک طرف و دستاوردهای پیشرفت مادی و معنوی برای نظام از طرف دیگر. این فکر گاهی اوقات پیش می‌آید؛ البته دلیل هم دارد که این فکر پیش می‌آید؛ چون آن هدف‌های مترتب بر آن مبانی، این جور نیست که هدف‌های زودرسی باشد، که حالا در ظرف ده سال و بیست سال حتماً این هدف‌ها تأمین شود؛ گاهی اوقات باید نسل‌ها بگذرد تا این اهدافی که بر مبنای آن اصول ترسیم شده است، تحقق پیدا کند. وقتی که این اهداف در میان مدت یا در کوتاه مدت تحقق پیدا نکرد، این وسوسه به سراغ نخبگان و زبندگان و مسئولان می‌آید که نکند پایبندی ما به این اصول است که مانع می‌شود ما به این اهداف دست پیدا کنیم. این یک چالش بسیار مهمی است. خوب، عده‌ای ممکن است به این فکر بیفتند که پایبندی ما به اصول موجب شده است که ما به این اهداف دست پیدا نکنیم؛ ناکامی‌هایی در سطح اداره‌ی داخلی یا در سطح مسائل بین‌المللی، ما را دچار مشکل کند. این چالش مهمی است؛ با این چالش باید هوشیارانه برخورد کرد. نه، درست، عبارت است از اینکه ما هر دو هدف را به موازات یکدیگر دنبال کنیم و بدانیم که این دو هدف با یکدیگر سازگار است؛ یعنی حفظ اصول و مبانی نظام و در واقع حفظ هویت نظام از یک طرف و از طرف دیگر، دست یافتن به آن

اهدافی که نظام تعریف کرده است؛ چه اهداف مادی و پیشرفت‌های مادی و علمی و معیشتی و تمدنی و امثال این‌ها و چه اهداف معنوی مثل استقرار عدالت و از این قبیل چیزها. باید بدانیم این‌ها سازگار است؛ و ما نمی‌توانیم به آن اهداف برسیم، مگر اینکه به این اصول پایند باشیم؛ یعنی به خاطر اینکه مشکلاتی در رسیدن به آن هدف‌ها پیش می‌آید، از اصول دست برداریم، حالت قناعتِ حداقلی پیدا نکنیم؛ و بدانیم که اگر ما از اصول دست برداشتیم، حتی هویت نظام که از بین خواهد رفت، به آن هدف‌ها هم نمی‌رسیم. ما در همین انقلاب‌های گوناگون، نظایرش را دیدیم. البته اصول آن‌ها، اصول باطلی بود؛ اما تنازل‌های آن‌ها به هیچ‌وجه به آن‌ها کمک نکرد (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰).

اساس این است که انسان بتواند نظام را حفظ کند. چالش اصلی نظام اسلامی از روز اول تا امروز این بوده است؛ یعنی حفظ نظام اسلامی و حفظ این اساس و حفظ آن مرزها و شاخص‌هایی که این نظام را از بقیه‌ی نظام‌های دنیا جدا می‌کند. ما یک شباهت‌هایی به دیگران داریم، مشترکاتی داریم؛ لیکن آن چیزی که هویت اصلی این نظام را تشکیل می‌دهد - که آن، اطاعت از خدای متعال و سیر بر مسیر الهی است - بایستی محفوظ بماند. چالش واقعی و اصلی نظام ما از اول هم همین بوده است؛ ... (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸). خوب، ما بایستی به تحکیم و حفظ نظام اهتمام بورزیم. پایه‌های نظام، مشخص و معلوم است؛ همه باید بر اساس آن حرکت کنند؛ در جهت تحکیم این پایه‌ها بایستی تلاش کنند، حرکت کنند، اقدام کنند، ابتکار کنند. ما امروز مواجه هستیم با یک جبهه‌ی دشمنی بزرگ در سراسر دنیای قدرتمندان؛ این جبهه‌ای است که شکل گرفته است در مراکز قدرت بین‌المللی، قدرت‌های مالی و اقتصادی، که غالباً هم در مشقت صهیونیست‌ها و سرمایه‌دارهای بزرگ است. این جبهه در مقابل نظام اسلامی از همه‌ی وسایل استفاده می‌کند و در داخل هم متأسفانه کسانی به این‌ها جواب می‌دهند؛ کسانی می‌شوند طرف مورد اعتماد آن‌ها، حرف آن‌ها را تکرار می‌کنند، به آن‌ها پاس می‌دهند، برای اینکه آن‌ها بتوانند به نظام جمهوری اسلامی ضربه بزنند! یک چنین حالتی متأسفانه وجود دارد. لیکن در مقابل آن، بیداری مردم، آگاهی مردم، انگیزه‌ی مردم، حضور مردم، دین‌داری مردم، علاقه‌مندی مردم به مبانی نظام و پایه‌های نظام وجود دارد. این‌ها حقایقی است که در جمهوری اسلامی وجود دارد؛ و ما پیش رفتیم. ما در طول این سال‌های متمادی، خدا را شکر می‌کنیم که پیش رفتیم. آنچه وظیفه‌ی امروز ماست، حفظ این هندسه‌ی عظیم است؛ این را باید حفظ کرد. باید در حفظ این هندسه، مرزبندی کرد. این مرزبندی‌ای که من عرض می‌کنم، اینجاست؛ و الا در مسائل مادون این - حالا چه مسائلی که درجه‌ی دوم

اهمیت است، چه در مراتب پایین‌تر - ممکن است اختلاف‌نظرهایی باشد؛ این اختلاف‌نظرها به جامعه ضربه نمی‌زند. اختلاف‌نظر موجب پیشرفت می‌شود (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸).

باور به دفاع از تمامیت ارضی کشور

خداوند متعال، مشرکین را در صدر اسلام به دو گروه تقسیم می‌کند، گروهی که در عین کفر و شرک، با مسلمین کاری نداشتند، شمشیری بلند نمودند و از خانه‌هایشان بیرونشان نکردند همانند قبیله «خُزاعه» که با مسلمین پیمان صلح امضا کرده بودند. گروه دوم معاندانی بودند که به جنگ با مسلمین پرداختند و آن‌ها را از مکه بیرون راندند، مسلمانان موظف بودند در مقابل این گروه بایستند و برای حفظ دین و موطن خود با آن‌ها جهاد نمایند. آیه شریفه ذیل، جهاد را تنها با این گروه جایز می‌شمارد:

«أَمَّا بِنَهَائِكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ أَخْرَاجِكُمْ أَنْ تَتَوَلَّوهُمْ، وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ؛ خداوند تنها شما را از دوستی کسانی نهی می‌کند که در امر دین با شما پیکار کردند و شما را از خانه‌هایتان بیرون کردند و یا به بیرون راندن شما کمک کردند، خداوند شما را از دوستی آن‌ها نهی می‌کند و هر که آن‌ها را دوست دارد، ظالم و ستمگر است» (سوره ممتحنه، آیه ۹).

رسول خدا (صلی‌الله) در همین باره فرموده است: «إِنَّ اللَّهَ يَبْغِضُ رَجُلًا يَدْخُلُ عَلَيْهِ فِي بَيْتِهِ وَلَا يُقَاتِلُ؛ خداوند دشمن می‌دارد کسی را که به خانه‌اش حمله کنند و او با آن‌ها کارزار نکند». حضرت امیر علیه‌السلام هنگام حمله سربازان به شهر «انبار» خطاب به مردم کوفه فرمودند: «إِلَّا وَ أَنِّي قَدْ دَعَوْتُكُمْ إِلَىٰ قِتَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَيْلًا وَ نَهَارًا وَ سِرًّا وَ اِعْلَانًا، وَ قُلْتُ لَكُمْ اِغْزُوهُمْ قَبْلَ يَغْزُوكُمْ، فَوَ اللَّهُ مَا غَزَىٰ قَوْمٌ قَطُّ فِي عَقْرِ دَارِهِمْ إِلَّا ذَلُّوا، وَ تَخَادَلْتُمْ حَتَّىٰ شَتَّتْ عَلَيْكُمُ الْغَارَاتِ وَ مَلَكَتْ عَلَيْكُمُ الْأَوْطَانُ؛ آگاه باشید، من شب و روز، پنهان و آشکار شما را به مبارزه با این قوم (معاویه و لشکریانش) دعوت کردم و گفتم پیش از اینکه با شما بجنگند با آن‌ها نبرد کنید، به خدا سوگند هر ملتی در خانه‌اش مورد هجوم دشمنش قرار گیرد دلیل خواهد شد و برای نبرد با دشمن باید به سرحدات شتافت ولی شما سستی کردید و دست از یاری برداشتید تا آنجا که دشمن پیوسته به شما حمله کرد و سرزمین شما را مالک شد» (نهج‌البلاغه (صبحی صالح)، خطبه ۲۷). آن حضرت بعد از حمله «ضحاک بن قیس» از فرماندهان معاویه به مکه، خطاب به کوفیان فرمود: «إِي دَارٍ بَعْدَ دَارِكُمْ تَمْنَعُونَ؛ شما که از خانه خود دفاع نمی‌کنید، چگونه می‌توانید از خانه دیگران دفاع کنید» (نهج‌البلاغه (صبحی صالح)، خطبه ۲۷).

بعد از حضرت موسی علیه السلام، قوم او به دست فلسطینیان شکست خوردند و سالیان دراز آواره بودند. خداوند پیامبری بنام «اشموئیل» برای آن‌ها برانگیخت، آن‌ها گرد وی جمع شدند و از او خواستند کسی را به فرماندهی سپاه معین کند تا آنچه از دست داده‌اند باز پس گیرند. پیامبر که پیمان شکنی آن‌ها را می‌دانست از آن بیم داشت که مبادا از فرمان جهاد سر بتابند، آیه شریفه ذیل، ایمان و صلابت یهود را برای بازپس‌گیری اراضی خود از زبان خودشان بیان نموده است:

«قَالُوا وَ مَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ قَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا...! گفتند چگونه ممکن است در راه خدا پیکار نکنیم، درحالی‌که از سرزمینمان رانده شده‌ایم...» (سوره بقره، آیه ۲۴۶). آنان خطاب به پیامبرشان گفتند: دشمن، ما را از وطن خود آواره ساخته و ما از سرزمین خود دفاع می‌کنیم. اما بعد از آنکه اشموئیل طالوت را به امیری برانگیخت، نارضایتی‌ها آغاز شد و جز عده‌ای اندک با او نماندند. این داستان، بیانگر اهمیتی است که قرآن کریم به دفاع از سرزمین داده، بدان حد که یکی از مهم‌ترین کارهای پیامبر خدا را اعاده این حق از دست‌رفته می‌داند و آن را در قرآن کریم مطرح ساخته است.

دفاع از وطن اسلامی در بعد داخلی و بین‌المللی از راه‌های نرم و خردمندانه نیز ممکن است. تردیدی نیست که رعایت منطق، اعتدال، مدارا و برقراری تعاملات سازنده با کشورهای جهان و دفاع درست و آگاهانه از منافع ملی دفاع از کشور را نیز تضمین می‌کند. پس برای دفاع از وطن باید هرکس به‌قدر توان و ظرفیت خود پاسدار این وظیفه ملی در سطح فردی، اجتماعی و بین‌المللی باشد و هر آنچه به آبرو، اعتبار و شکوه کشور صدمه بزند، با دفاع از وطن مغایرت دارد. با هجوم ویرانگرانه به گذشته، حال و آینده، دین، مذهب، شخصیت‌ها، نظام سیاسی چیزی جز هرج و مرج و اختلاف، آبروریزی، بی‌اعتباری و دشمنی نصیب کشور نمی‌شود. آری، هیچ‌کس نمی‌تواند با دفاع غلط و غیرمنطقی خود سبب کسب حیثیت و اعتبار برای کشورش باشد. از این‌رو، باید عظمت و جایگاه کشور خود را با تلاش همگانی، رعایت اعتدال و پرهیز از زورگویی، دروغ، خلف وعده، تنبلی، بدگویی، ناامیدی و... در سطح حاکمیت و مردم اعتبار ببخشیم (غضنفری، ۱۳۹۶: ۱۰۴).

دفاع از کشور و حفظ ثغور آن به حدی ضروری است که امام خمینی (ره) حضور در جبهه‌ها را یک واجب شرعی کفایی می‌شمارد که بر کسانی که می‌توانند و قدرت دارند واجب است به اندازه کفایت به این مهم بپردازند و غفلت از آن را جایز نمی‌داند که در اثر سستی نکند کشور غاصبی مثل اسرائیل بر ایران حمله کند و بر آن چیره شود. همچنین در خصوص اعزام

مسئولین و مردم به حج می‌فرمایند اگر حج واجب است نمی‌شود جلوی آن را گرفت؛ ولی اگر واجب بالاتری مثل دفاع از کشور در مقابل حمله بیگانگان وجود دارد، دفاع از کشور مهم‌تر است، حتی بیان می‌فرمایند که در کشور تعطیلی نیز معنی ندارد و باید تمام فرایض را کنار گذاشت و به فریضه جهاد پرداخت (خمینی، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸: ۴۶۳ - ۴۶۴).

پیشینه پژوهش

در طول تاریخ بشر دفاع از جامعه و کشور و ارزش‌های اساسی آن و تقویت انگیزه‌های دفاعی در میان مردم همواره در سرلوحه برنامه‌ریزی‌های راهبردی هر نظام سیاسی قرار داشته است. در واقع، دفاع، لازمه طبیعی حیات هر موجودی است. به گونه‌ای که دفاع و جهاد مستمر در زندگی نباتات، حیوانات و انسان‌ها به انحاء و درجات مختلف وجود داشته و دارد؛ زیرا ادامه حیات آن‌ها به این دفاع و جهاد بستگی دارد. باین‌حال، اهمیت و ارزش دفاع در زندگی انسان، علاوه بر جنبه‌های غریزی آن، به ابعاد گوناگون سیاسی، فرهنگی و اجتماعی حیات بشر برمی‌گردد (خلجی، ۱۳۹۵: ۷۶). دفاع برای حفظ خود در برابر هجمه تهدیدات، امری است که عقل به آن توصیه و عقل‌بدان تأکید دارد. انسان عاقل نسبت به تهدیدات عکس‌العمل نشان می‌دهد و این انسان‌های فارغ از عقلانیت هستند که اولاً تهدید را نمی‌شناسند و ثانیاً نسبت به آن عکس‌العملی نشان نمی‌دهند. انسان عاقل سیستم دفاعی خود را همیشه آماده نگه می‌دارد تا با دفاع ضمن حفظ قوام، حیات خویش را دوام بخشد. هم‌چنان‌که تمام موجودات به نحوی و به‌طور غریزی برای دوام و بقای خود تلاش می‌کنند و برای حفظ امنیت سعی در تشکیل لایه‌های دفاعی در برابر تهدیدات متنوع محیطی می‌باشند، انسان‌ها نیز به‌طور آگاهانه و گاه ناخودآگاه دست به چنین کاری می‌زنند.

باورهای دفاعی سازمان عقیدتی سیاسی ارتش از زمان تأسیس این سازمان شکل گرفت و با حضور نیروهای ارتش در جبهه‌های جنگ، عقیدتی سیاسی ارتش نیز که حدود یک سال و اندی از زمان تشکیل آن می‌گذشت، با تمام توان انسانی و تجهیزاتی خود، در کنار آن نیروهای دلیر حضور یافت و فعالیت‌های خود را شروع کرد. روحانیون و نظامیان سازمان عقیدتی سیاسی ارتش با حضور مستمر در میدان‌ها نبرد جنگ تحمیلی علاوه بر شرکت مستقیم در خطوط مقدم جبهه‌ها، فرهنگ ایثار، شهادت و معنویت را بر جبهه‌های نبرد حاکم کرده و موجب تقویت روحیه نیروهای رزمنده می‌شدند. نیروهای عقیدتی سیاسی ارتش و در رأس آن‌ها، روحانیت خستگی‌ناپذیر با توجه به وظیفه و مأموریتی که داشتند، از همان ابتدای حضور خود

در جبهه‌های جنگ، فعالیت‌ها و اقدامات مختلفی را در زمینه‌های مذهبی، فرهنگی و تبلیغی، آموزشی، هنری، جهادی و ... انجام دادند و حتی گاهی اوقات با در دست گرفتن اسلحه، به مقابله مستقیم با دشمن متجاوز شتافتند.

زمینه‌ها و بسترهای لازم برای توجه رزمندگان ارتش به عوامل معنوی و یاری گرفتن از آن‌ها، توسط نیروهای عقیدتی سیاسی ارتش فراهم و آنان از شیوه‌هایی مانند تقویت ایمان به خداوند متعال و انجام دستورهای دین اسلام، ترویج ارزش‌های اخلاقی، رفع شبهات اعتقادی، یافتن پاسخ مناسب برای مسائل و احکام شرعی و ... در این زمینه استفاده می‌کردند. نیروهای عقیدتی سیاسی ارتش، آموزش عقیدتی سیاسی رزمندگان ارتش را با هدف ایجاد تغییر و تحول در بینش‌ها، منش‌ها، نگرش‌ها، علائق و عادات و ساختن شخصیت اسلامی و موردنظر نظام جمهوری اسلامی مدنظر قرار دادند.

امروز به برکت عقیدتی سیاسی و فعالیت‌های فرهنگی - سازمان عقیدتی سیاسی در طول ۴ دهه گذشته هزار طرح فرهنگی، معنوی و تربیتی را در حوزه‌های گوناگون بصیرت افزایی، نماز، قرآن، معنویت افزایی و سایر حوزه‌های مأموریتی اجرا کرده است. طرح ۱۲ گانه مصباح در حوزه سربازان با کمک فرماندهان در موضوع خدمت سربازی و خوشایند کردن آن برای جوانان اجرا می‌شود که در ذیل طرح مصباح ۲۰ طرح و اقدام دیگر در حوزه‌های گوناگون قابل اجرا است. فعالیت ۲۱۷ دارالتحفیظ، آموزش دینی به ۲۰۵ هزار سرباز در قالب نماز و امور اعتقادی، ۱۷۵ دوره برای ۲۰ هزار نفر از مدیران و کارکنان ارشد و پایور در حوزه تربیت و تعالی خانواده، انتشار پنج میلیون نسخه در حوزه‌های گوناگون از جمله خانواده، تولید پنج بازی رایانه‌ای، برگزاری جشنواره تئاتر، تبیین اصل وحدت و هم‌افزایی میان نیروهای مسلح از دیگر حوزه‌های اجرایی در این طرح است. همچنین عقد ۱۰ تفاهم‌نامه با سازمان‌های گوناگون فرهنگی و هنری در حوزه قرآن، ساماندهی هیئت‌های مذهبی، علوم دینی و برنامه‌های فرهنگی و هنری از دیگر دستاوردهای این سازمان است (تقی‌خانی، ۱۳۹۷) - ارتش جمهوری اسلامی ایران یک ارتش مکتبی در بین ارتش‌های کشورهای اسلامی است و عقیدتی سیاسی در شکل‌گیری و اعتلای معنویت در ارتش و در انتقال فرهنگ ایثار و شهادت به نسل‌های آینده نقش بی‌بدیل داشته است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش کاربردی است و در انجام آن از روش‌های توصیفی و موردی زمینه‌ای با رویکرد آمیخته استفاده شده و برای جمع‌آوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی و ابزارهای اسناد و مدارک،

مصاحبه با صاحب‌نظران و پرسشنامه استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه این تحقیق سازمان عقیدتی سیاسی ارتش و جامعه آماری آن، صاحب‌نظران و متخصصان حوزه فرهنگی و مدیریتی در ارتش ج.ا.ا. که با سازمان عقیدتی سیاسی آشنایی کافی دارند، هستند. تعداد جامعه آماری ۲۵۰ نفر برآورد شده و تعداد جامعه نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۵۰ نفر تعیین گردیده است. روایی پرسشنامه به روش صوری و با تأیید متخصصان و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ (۰/۸۷۲) تأیید گردیده است. جهت اولویت‌بندی و تعیین میزان اهمیت عوامل از روش تحلیل آزمون فریدمن بر اساس بالاترین میانگین با استفاده از نرم‌افزار تحلیلی آماری اس پی اس اس^۱ استفاده شده است. برای انجام این پژوهش و دستیابی به پاسخ سؤال مطرح‌شده فرضیه‌ای به صورت «بین عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ایران و صورت‌بندی باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا.ایران رابطه معنادار وجود دارد و عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ا. بر صورت‌بندی باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا.ایران تأثیر مثبت دارد» مطرح و توسط پرسشنامه توزیع‌شده بین جامعه نمونه آماری مورد سنجش قرار گرفته است.

یافته‌های پژوهش

برابر بررسی به عمل آمده از پیشینه تحقیق و مصاحبه صورت پذیرفته با صاحب‌نظران، باورهای دفاعی حاصل باورها، ادراک و بینش افراد نسبت به ارزش‌ها و اصول پذیرفته شده است که موجب ایجاد وضعیت‌ها، رفتارها، گفتارها، برخوردها و کردارهای آنان در برابر تهاجم، تعدی و ظلم از سوی مخالفان، دشمنان و بدخواهان در امور مختلف (جانی، مالی، ناموس، عقیدتی، فرهنگی، نظامی و سیاسی) شده و مانع از ایجاد بی‌نظمی، فساد و هرج‌ومرج می‌گردد و موجب اقامه دین و نگهداری آن می‌شود. این اعتقادات از جمله امور فطری و طبیعی است که در نهاد انسان وجود دارد. دفاع از دین، نظام و کشور از جمله امور فطری است که انسان‌ها بر اساس اعتقادات، باورها و اندیشه‌های خود آن‌ها را دارای ارزش و اهمیت دانسته و با تدابیر و تمهیدات و راهکارهای منطقی و اصولی و با تمسک به فنون، تجهیزات و فناوری‌های روز و با استفاده از توان و ظرفیت و فرهنگ‌سازی ملت و مردمان خود به حفظ، صیانت و دفاع از آن در برابر مخالفان و مهاجمان و ... می‌پردازند و سعی در رشد و اعتلای آن دارند. باورهای دفاعی موجب

رشد ارزش‌های اخلاقی- دینی و بینش اسلامی شده، مقاومت و ایستادگی را تقویت و موجب غلبه بر دشمن و شکست نقشه‌های استکبار می‌گردد.

اقتدار کشور و موفقیت در عرصه‌های مختلف ملی و بین‌المللی در حوزه‌های دیپلماسی، علمی و فناوری ناشی از باورهای دفاعی است. آگاه‌سازی‌ها و افزایش اعتقادات کارکنان موجب مصونیت از نفوذ و تأثیر توطئه‌های فرهنگی و تخریب هویت دینی آنان شده و در اقتدار و حفظ هویت ملی و دینی مؤثر بوده و کشور را در مقابل تهدیدها، توطئه‌ها و تحریم‌های دشمن حفظ خواهد نمود؛ بنابراین چنانچه سازمان عقیدتی سیاسی به‌درستی به باورهای دفاعی توجه نماید، منجر به تقویت اعتقادات مذهبی، دینی و ولایتمداری شده و در انتقال مفاهیم به سایر مجموعه‌ها با موفقیت عمل می‌گردد و با آموزش و تبلیغ درست و جهت‌دار می‌تواند ارزش و جایگاه باورهای دفاعی را تبیین نماید. با توجه به اینکه آموزش و ارتقاء مبانی دینی و اعتقادی و سیاسی کارکنان جهت رشد مذهبی و سیاسی آنان و نشر فرهنگ دینی و اسلامی و پاسخگویی به مسائل شرعی و دینی کارکنان تکلیف و وظیفه ذاتی سازمان عقیدتی سیاسی ارتش است، ضرورت توجه به اصول اعتقادات در عصر حاضر که شبهات اعتقادی و فرهنگی به‌منظور تضعیف دین، نظام و استقلال کشور از جهات مختلف و به‌انحاء مختلف متوجه کارکنان است، بیش از پیش اهمیت یافته و مسئولیت سازمان عقیدتی سیاسی ارتش را در هوشیار سازی و آگاه‌سازی کارکنان افزایش می‌دهد. برای مشخص نمودن تأثیر عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش بر صورت‌بندی باورهای دفاعی کارکنان ارتش ج.ا. نتایج به شرح زیر بیان می‌گردد:

جدول (۱) توزیع فراوانی مربوط به مؤلفه‌های ارائه‌شده در بعد باورهای دفاعی

ابعاد	مؤلفه	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	کاملاً مخالفم	میانگین	واریانس	اولویت
باورهای دفاعی	باور به دفاع از دین اسلام	۹۰	۵۱	۸	۱	۰	۴.۵۳	۰.۴۱	۲
	باور به دفاع از نظام ج.ا.ایران	۷۱	۵۲	۲۲	۴	۱	۴.۲۵	۰.۷۳	۳
	باور به دفاع از تمامیت ارضی کشور	۱۰۱	۳۴	۱۲	۲	۱	۴.۵۵	۰.۵۷	۱
	میانگین	۸۷	۴۶	۱۴	۲	۱	۴.۴۴	۰.۶	-
	درصد فراوانی	٪۵۸	٪۳۱	٪۹	٪۱	٪۱	٪۱۰۰	-	-

با توجه به جدول بالا، نتایج حاصل مبین این مطلب است که از تعداد ۱۵۰ نفر پژوهش‌خوانندگان (جامعه نمونه) به‌طور میانگین تعداد ۸۷ نفر (۵۸٪) گزینه کاملاً موافقم، تعداد ۴۶ نفر (۳۱٪) گزینه موافقم، تعداد ۱۴ نفر (۹٪) گزینه نظری ندارم، تعداد ۲ نفر (۱٪) گزینه مخالفم و تعداد ۱ نفر (۱٪) گزینه کاملاً مخالفم را انتخاب نموده‌اند. بنابراین نتایج حاصل بیان‌گر این واقعیت است که ۸۹٪ افراد جامعه نمونه معتقدند که عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش بر هر یک از مؤلفه‌های مربوط به باورهای دفاعی کارکنان ارتش جمهوری اسلامی ایران تأثیرگذار است و اکثریت پژوهش‌خوانندگان (با توجه به میانگین به‌دست‌آمده یعنی ۴.۴۴) با تأثیر آن موافق و کاملاً موافق بوده‌اند. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده می‌توان دریافت که بیشترین میزان تأثیرگذاری در بین مؤلفه‌های مطرح‌شده در بعد باورهای دفاعی از دیدگاه مخاطبان را مؤلفه باور به دفاع از تمامیت ارضی کشور داشته است. سپس مؤلفه‌های باور به دفاع از دین اسلام و باور به دفاع از نظام ج.ا.ایران به ترتیب در رتبه‌های پایین‌تر در ارزش‌گذاری‌های مخاطبان قرار گرفته است.

همچنین با توجه به تحلیل استنباطی آزمون χ^2 و T ، از آنجاکه سطح معنی‌داری از مقدار ۰.۰۵ کمتر است و تعداد آماره‌ی آزمون χ^2 و T از مقدار بحرانی جدول یعنی $(9.48 = \chi^2_{0.05, 4}$ و $T=1.645$) بزرگ‌تر است، فرض مقابل مبنی بر بزرگ‌تر بودن میانگین شاخص‌های اولویت‌دار از ۳ قبول می‌شود، لذا فرضیه‌ی صفر H_0 رد و فرضیه‌ی ادعا H_1 تأیید می‌گردد. مطالب فوق و تجزیه و تحلیل‌های آماری مؤید آن است که عملکرد سازمان عقیدتی سیاسی ارتش بر مؤلفه‌های مطرح‌شده در بعد باورهای دفاعی (باور به دفاع از دین اسلام - باور به دفاع از نظام ج.ا.ایران - باور به دفاع از تمامیت ارضی کشور) تأثیر دارد.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه با صاحب‌نظران و مطالعه اسناد و مدارک، باورهای دفاعی از اهمیت و ارزش بالایی برخوردار است. باورهای دفاعی منجر به تقویت و پیشرفت توان دفاعی و استقلال کشور در زمینه‌های نظامی، علمی، فرهنگی و ... می‌گردد و دست طمع دشمنان و افکار شیطان را از نزدیک شدن به کشور و فرهنگ ناب اسلامی - ایرانی کوتاه خواهد نمود. باورهای دفاعی موجب تقویت انگیزه دینی کارکنان خواهد شد و به‌موجب تقویت ایمان و اعتقادات دینی - اسلامی، عامل تقویت‌کننده آمادگی و ایجاد روحیه سلحشوری و شهادت‌طلبی در کارکنان ارتش می‌گردد. بی‌تفاوتی به آن موجب تضعیف و تقلیل توان دفاعی

ارتش و در نهایت کشور شده و نسبت به تهدیدات و حملات احتمالی دشمن آسیب‌پذیر می‌گردد. باورهای دفاعی حاصل باورها، ادراک و بینش افراد نسبت به ارزش‌ها و اصول پذیرفته شده است که موجب ایجاد وضعیت‌ها، رفتارها، گفتارها، برخوردها و کردارهای آنان در برابر تهاجم، تعدی و ظلم از سوی مخالفان، دشمنان و بدخواهان در امور مختلف (جانی، مالی، ناموس، عقیدتی، فرهنگی، نظامی و سیاسی) شده و مانع از ایجاد بی‌نظمی، فساد و هرج‌ومرج می‌گردد و همچنین موجب اقامه دین و نگهداری آن می‌شود. این اعتقادات از جمله امور فطری و طبیعی است که در نهاد انسان وجود دارد. دفاع از دین، نظام و کشور از جمله امور فطری است که انسان‌ها بر اساس اعتقادات، باورها و اندیشه‌های خود آن‌ها را دارای ارزش و اهمیت دانسته و با تدابیر و تمهیدات و راهکارهای منطقی و اصولی و با تمسک به فنون، تجهیزات و فناوری‌های روز و با استفاده از توان و ظرفیت و فرهنگ‌سازی ملت و مردمان خود به حفظ، صیانت و دفاع از آن در برابر مخالفان و مهاجمان و ... می‌پردازند و سعی در رشد و اعتلای آن دارند. باورهای دفاعی موجب رشد ارزش‌های اخلاقی-دینی و بینش اسلامی شده، مقاومت و ایستادگی را تقویت و موجب غلبه بر دشمن و شکست نقشه‌های استکبار می‌گردد.

اقتدار کشور و موفقیت در عرصه‌های مختلف ملی و بین‌المللی در حوزه‌های دیپلماسی، علمی و فناوری ناشی از باورهای دفاعی است. آگاه‌سازی‌ها و افزایش اعتقادات کارکنان موجب مصونیت از نفوذ و تأثیر توطئه‌های فرهنگی و تخریب هویت دینی آنان شده و در اقتدار و حفظ هویت ملی و دینی مؤثر بوده و کشور را در مقابل تهدیدها، توطئه‌ها و تحریم‌های دشمن حفظ خواهد نمود؛ بنابراین چنانچه سازمان عقیدتی سیاسی به‌درستی به باورهای دفاعی توجه نماید، منجر به تقویت اعتقادات مذهبی، دینی و ولایتمداری شده و در انتقال مفاهیم به سایر مجموعه‌ها با موفقیت عمل می‌گردد و با آموزش و تبلیغ درست و جهت‌دار می‌تواند ارزش و جایگاه باورهای دفاعی را تبیین نماید. با توجه به اینکه آموزش و ارتقاء مبانی دینی و اعتقادی و سیاسی کارکنان جهت رشد مذهبی و سیاسی آنان و نشر فرهنگ دینی و اسلامی و پاسخگویی به مسائل شرعی و دینی کارکنان تکلیف و وظیفه ذاتی سازمان عقیدتی سیاسی ارتش است، ضرورت توجه به اصول اعتقادات در عصر حاضر که شبهات اعتقادی و فرهنگی به‌منظور تضعیف دین، نظام و استقلال کشور از جهات مختلف و به‌انحاء مختلف متوجه کارکنان است، بیش از پیش اهمیت یافته و مسئولیت سازمان عقیدتی سیاسی ارتش را در هوشیار سازی و آگاه‌سازی کارکنان افزایش می‌دهد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

باورهای دفاعی موجب افزایش و ارتقاء باورها، ادراک و بینش کارکنان ارتش نسبت به ارزش‌ها، اصول و قوانین حاکم و جاری بر سازمان شده و مانع از ایجاد بی‌نظمی، فساد و هرج و مرج در مجموعه و محیط خدمت می‌گردد. همچنین باورهای دفاعی موجب ایجاد وضعیت‌ها، رفتارها، گفتارها، برخوردها و کردارهای کارکنان در برابر تهاجم، تعدی و ظلم از سوی مخالفان، دشمنان و بدخواهان در امور مختلف (جانی، مالی، ناموس، عقیدتی، فرهنگی، نظامی و سیاسی) می‌گردد. باورهای دفاعی، موجب رشد ارزش‌های اخلاقی-دینی و بینش اسلامی کارکنان ارتش شده و با تقویت مقاومت و ایستادگی، موجب غلبه بر دشمن و شکست نقشه‌های استکبار می‌گردد. ترویج و اشاعه باورهای دفاعی از سوی سازمان عقیدتی سیاسی، اقتدار کشور و موفقیت در عرصه‌های مختلف ملی و بین‌المللی در حوزه‌های دیپلماسی، علمی و فناوری را در بر خواهد داشت.

سازمان عقیدتی سیاسی با آگاه‌سازی‌ها و افزایش اعتقادات کارکنان ارتش موجب مصونیت از نفوذ و تأثیر توطئه‌های فرهنگی و تخریب هویت دینی آنان شده و در اقتدار و حفظ هویت ملی و دینی تأثیرگذار خواهد بود و با آموزش، تبلیغ و تبیین درست و جهت‌دار ارزش و جایگاه باورهای دفاعی، کشور را در مقابل تهدیدها، توطئه‌ها و تحریم‌های دشمن حفظ می‌نماید و موجب تقویت اعتقادات مذهبی، دینی و ولایت‌مداری کارکنان می‌گردد.

باور به دفاع از دین اسلام موجب می‌شود سازمان عقیدتی سیاسی با انجام کار فرهنگی و آگاه‌سازی‌های اعتقادی و دینی و پاسخ اقناع‌کننده به شبهات دینی، در برابر حملات فکری و فرهنگی و آرای دشمن به دفاع از دین بپردازد و در جهت استقرار ارزش‌های اسلامی و نفی آداب‌ورسوم جاهلی و تحقق فرمان‌ها و احکام و آداب‌ورسوم دین با تعهد و فداکارانه در حفظ و نگهداری دین تلاش و فعالیت نماید و در بیان اصول و اعتقادات و مبانی دینی تدابیر منطقی و روش‌های علمی را در پیش بگیرد. همچنین موجب می‌شود سازمان عقیدتی سیاسی نسبت به آموزش احکام و دستورات دینی در مجموعه ارتش با استفاده از روش‌های علمی و همه‌شمول، هدفمند و متعهدانه اقدام نماید و با الگو قرار دادن سبک زندگی، گفتار، کردار، رفتار و اخلاقیات پیشوایان دینی و ائمه معصومین (علیهم‌السلام) به‌عنوان انسان‌های کامل در همه زمینه‌ها و در دین‌داری، کارکنان و مجموعه ارتش را در اعتقادات دینی و سبک زندگی اسلامی پایبند و مقید نماید و در جهت شناساندن و سوق دادن کارکنان و مجموعه ارتش به سمت و سیاق نمادهای

دینی (قرآن، نهج البلاغه، صحیفه سجادیه، رساله مراجع، مساجد، اماکن زیارتی) با آموزش صحیح، ایجاد برنامه‌های متنوع فرهنگی، برگزاری مسابقات، اجتماعات و تشکل‌های فرهنگی - سیاسی و سخنرانی‌ها، تلاش و فعالیت هدفمند نماید.

سازمان عقیدتی سیاسی با تأسی از نهضت عاشورا، فرهنگ ایستادگی و مقاومت را در کارکنان و مجموعه ارتش تقویت و آنان را همسو، همدل و متحد نموده و در برابر دشمن آماده دفاع و مقابله می‌نماید. اعتقاد به حفظ نظام، سازمان عقیدتی سیاسی را پایبند به اصول و ارزش‌های نظام و حفظ خطوط اصلی نظام نموده و در جهت حفظ هویت نظام (اطاعت از خدای متعال و سیر بر مسیر الهی) به دفاع از مبانی نظام می‌پردازد. در محافل و تشکل‌ها و جلسات سخنرانی و آگاه‌سازی‌ها و برپایی نمایشگاه‌ها به بیان و ارائه دستاوردهای نظام پرداخته و با ارج نهادن به استعدادها، توانایی‌ها، تلاش و همت جوانان و سرمایه‌های انسانی کشور، قدرت و اقتدار نظام را بیان و مایه دلگرمی همگان به نظام را فراهم می‌نماید. همچنین سازمان عقیدتی سیاسی با رصد موفقیت‌ها و تحقق شعارهای نظام و اطلاع‌رسانی به کارکنان و مجموعه ارتش از طریق منابع، ابزار و تجهیزات در اختیار به دفاع از شعارهای نظام اقدام و با برگزاری جلسات سخنرانی و آگاه‌سازی با ارائه عملکرد مسئولان، شفاف‌سازی اقدامات و رفع شبهات به دفاع از مسئولان نظام اقدام نماید و با بیان اصول و مبانی نظام و مرزبندی صریح و روشن بین موافقین^۱ و مخالفین^۲ نظام، به دفاع از مواضع نظام می‌پردازد.

باور به دفاع از تمامیت ارضی کشور موجب می‌شود سازمان عقیدتی سیاسی در جهت بیان اهمیت وطن‌دوستی و حفظ حدود و ثغور مرز اسلام با بیان آیات و روایات و احادیث و پرداختن به آیات جهاد و دفاع از وطن، در سخنرانی‌ها، آگاه‌سازی‌ها، نشریات و مجلات و ابزارهای در اختیار، کارکنان و مجموعه ارتش را در دفاع از حدود و ثغور کشور ثابت‌قدم نماید و با تبلیغ و ترویج و اشاعه فرهنگ دفاع از وطن و کشور آن را به‌عنوان یک وظیفه همگانی مطرح نماید و به کارکنان و مجموعه ارتش تفهیم نماید که هر حرکت و فعالیتی که باعث رشد و پیشرفت کشور گردد دفاع از آن محسوب می‌گردد؛ بنابراین به تلاش و فعالیت کارکنان ارج نهاده و در

۱ - بنا به فرمایش مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کسانی هستند که پایبند به نظام اسلامی و پایبند به حضور مردم در تعیین سرنوشت کشور هستند و نقشی کلی متبلور در قانون اساسی و حکمیت قانون و داوری قانون را قبول دارند.

۲ - بنا به فرمایش مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) کسانی هستند که با قانون معارضه و مخالفت می‌کنند و حاضر نیستند قانون را تحمل کنند و اکثریت را قبول کنند و یک نقطه‌ی قوت را برای نظام را می‌خواهند به یک نقطه‌ی ضعف تبدیل کنند.

آن‌ها ایجاد انگیزه نماید. همچنین، باور به دفاع از تمامیت ارضی کشور موجب می‌شود سازمان عقیدتی سیاسی با پرداختن به مسائل سیاسی در حیطه وظایف سازمانی و تجزیه و تحلیل و ارائه نظرهای کارشناسی شده در بعد داخلی و بین‌المللی از راه‌های نرم و خردمندانه و با رعایت منطق، اعتدال و مدارا به دفاع درست و آگاهانه از منافع ملی و امنیت کشور بپردازد و با حفظ ارتباط و جلب اعتماد مذاهب و قومیت‌ها و ایجاد اتحاد و انسجام ملی در جهت دفاع از وطن و کشور، پاسدار این وظیفه ملی در سطح فردی، اجتماعی و بین‌المللی باشد.

پیشنهادهای

۱. معاونت‌های تربیت و آموزش ارتش و سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ایران با همکاری و تعامل با یکدیگر، به منظور تثبیت و تقویت باورهای دفاعی کارکنان و رفع شبهات احتمالی آنان در طول خدمت این موضوع را در سرفصل‌های آموزشی و تحصیلی کارکنان در مراکز آموزشی و دانشگاهی منظور نمایند.

۲. معاونت‌های تربیت و آموزش ارتش و سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ایران و معاونت نیروی انسانی ارتش ج.ا.ایران با همکاری و تعامل با یکدیگر نسبت به تصویب و اجرایی نمودن آئین‌نامه برگزاری دوره بصیرت ویژه ارتقاء باورهای دفاعی در هنگام تعیین و انتصاب فرماندهان اقدام نمایند.

۳. با توجه به اینکه باورهای دفاعی درک و بینش کارکنان را نسبت ارزش‌های دینی و ملی افزایش می‌دهد و قدرت تشخیص حق از باطل و بصیرت دینی و سیاسی آنان را بالا می‌برد، سازمان عقیدتی سیاسی ارتش ج.ا.ایران نسبت به بررسی و اجرای راهکارهای تقویت بعد اعتقادات دینی و مذهبی کارکنان و خانواده‌های آنان با توجه به تهاجم فرهنگ منحط غرب و افزایش منکرات اجتماعی، اقدام نماید.

۴. با توجه به نتایج این تحقیق و تأیید تأثیر شاخص‌های این تحقیق بر توان رزمی ارتش و توان دفاعی کشور، پیشنهاد می‌شود معاونت پژوهش و تحقیق و توسعه دانش ارتش در پژوهشی مستقل راهکارهای تقویت باور به دفاع از دین اسلام، باور به دفاع از نظام ج.ا.ایران و باور به دفاع از تمامیت ارضی کشور در کارکنان ارتش مورد مطالعه قرار دهد.

منابع

- قرآن کریم
- نهج البلاغه (صبحی صالح)
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۷۳)، دیدار با جمعی از پاسداران.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۸)، دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۹۰)، دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۹۳)، دیدار با اعضای مجمع عالی بسیج مستضعفین.
- الوندی، محمدجواد (۱۳۹۵)، فرهنگ دفاعی از دیدگاه امام راحل (ره)، همایش ملی فرهنگ دفاعی، تهران: معاونت فرهنگی تبلیغات دفاعی ستاد کل نیروهای مسلح.
- بخشی، احسان، کلانتری، رضا، سلیمی، نوشین (۱۳۹۶)، بررسی عملکرد شغلی و عوامل مؤثر بر آن در کارکنان مراکز بهداشتی و درمانی شهرستان اسلام‌آباد غرب بر اساس مدل اچ‌یو در سال ۱۳۹۴، *مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اراک*، سال ۲۰، شماره ۲، شماره پیاپی ۱۱۹
- بزاز جزایری، سید احمد (۱۳۷۸)، *ارزیابی عملکرد منابع انسانی: الگویی برای پیاده‌سازی نظام ارزیابی عملکرد منابع انسانی در سازمان‌ها*، چاپ دوم، تهران: نشر آبیژ.
- تقی‌خانی، شاهین (امیر سرتیپ دوم شاهین تقی‌خانی - معاون فرهنگی و روابط عمومی سازمان عقیدتی سیاسی و سخنگوی ارتش (۱۳۹۷/۰۷/۲۴))، نشست خبری با اصحاب رسانه به مناسبت تأسیس سازمان عقیدتی سیاسی ارتش.
- جعفری سنگری، ابراهیم (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین فرصت‌های تکنولوژیکی تأکیدات بازاریابی و عملکرد نوآورانه، *فصلنامه مدیریت صنعتی دانشکده علوم انسانی*، سال نهم، ویژه‌نامه مدیریت و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنجندج.
- حر عاملی، محمد بن حسن (۱۳۸۶)، *وسائل الشیعه*، جلد ۱۸، تهران: موسسه آل‌البیت (علیهم السلام) لاحیاء التراث.
- خلجی، عباس (۱۳۹۵)، مؤلفه‌های فرهنگ دفاعی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، *همایش ملی فرهنگ دفاعی*، تهران: معاونت فرهنگی تبلیغات دفاعی ستاد کل نیروهای مسلح.
- خمینی، روح‌اله (۱۳۵۸)، *توضیح المسائل*، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- خمینی، روح‌الله (۱۲۷۹ - ۱۳۶۸)، *صحیفه امام خمینی*، ج ۱۶، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- رهنورد، فرج‌اله (۱۳۷۸)، عوامل مؤثر بر ارتقای عملکرد سازمان‌های بخش دولتی ایران، *پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی مدیریت*، سال هشتم، شماره ۴، تهران:

- طباطبائی، محمدحسین (مترجم: موسوی، محمدباقر) (۱۳۷۴)، *تفسیر المیزان*، ج ۲، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم دفتر انتشارات اسلامی.
- طبرسی، احمدبن علی (مترجم: غفاری مازندرانی، نظام‌الدین‌احمد) (۱۳۹۲)، *الاحتجاج*، جلد دوم، تهران: دینا.
- عمید، حسن (۱۳۸۹)، *فرهنگ فارسی*، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- غضنفری، علی (۱۳۹۶)، *ره‌رسنگاری*، ج ۲، تهران: انتشارات لاهیجی.
- کمالی‌نیا، محمدعلی (۱۳۹۲)، اثبات بایستگی رویکرد فلسفی در فهم معارف اعتقادی دین بر پایه ممنوعیت تقلید در اعتقادات، *فصلنامه علمی - تخصصی فرهنگ پژوهش*، شماره ۱۴ و ۱۵.
- مسعودی‌پور، سعید، مصلح، عرفان (۱۳۹۶)، بازشناسی مفهوم عملکرد در اندیشه قرآنی: با تأکید بر رویکرد سازمانی، *فصلنامه چشم‌انداز مدیریت دولتی*، شماره ۳۲.
- مکارم شیرازی، ناصر (با همکاری جمعی از نویسندگان) (۱۳۸۰)، *تفسیر نمونه*، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- موصولو، احمدعزیز، عدالتی، علی، سلیمی قهفرخی، لیلا (۱۳۹۶)، مروری بر رابطه بین تبلیغات و بازاریابی با عملکرد شرکت‌ها، *فصلنامه پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری*، دوره جدید، شماره ششم.
- موغلی، علیرضا، رزم‌آور، ذبیح‌اله (۱۳۹۴)، نقش فرهنگ‌سازمانی در بهبود عملکرد سازمان، *اولین همایش بین‌المللی حسابداری، حسابرسی، مدیریت و اقتصاد*، اصفهان.
- میرسپاسی، ناصر (۱۳۸۶)، *مدیریت استراتژیک منابع انسانی و روابط کار*، تهران: انتشارات میر.

